

O DESCRIERE DIN 1859 A MONUMENTELOR ȚĂRII-ROMÂNEȘTI

• DE N. IORGA.

—o—

La 1859 tipăria, în Tipografia lui C. A. Rosetti din București, un Frances. Théodore Margot, altfel necunoscut, o descriere a călătoriei sale prin Țara-Românească. O *viatorie în cele șaptesprezece districte ale României, antikuități, curiozități naturale, situe, orașe, monumente, date istorici, usuri și moravuri*.

Lucrarea, de vre-o sută de pagini, e închinată Pitarului Constantin Slăvitescu.

Însemnările privitoare la mănăstiri și biserică și alte „anticuități“, scurte, nu sânt totdeauna fără interes.

La Găești (p. 12) Margot vede „multe case ruinate, abandonate fiind de către proprietarii lor, cari se strămutară d'aici de când cu desființarea sa de cap de district, la 1832“. La Câmpulung, care se explică autorului de scriitorul N. Rucăreanu, care-și avuse și o fabrică de sticlă, lângă Nămăiești, se observă că gârla care străbate orașul se chiamă „Șcheiul“ (cf. Șcheii, Șcheia). La mănăstire nu află „decât câteva celule, locuite de prea puțini monahi, și casa preotului. Toate acestea sânt ocolite cu zidul de tărie, ruinate în multe părți“. Și continuă naiv: „Unii zic că templul ocupă, d'impreună cu dependințele sale, locul unde se înălța altă dată antica cetate de Basarabea (*sic*); alții pomenesc de chiar Romula“ (p. 14). Deci amintirea lui Băsarabă-Vodă era vie.

La Nămăiești, cu amintirea „cloașterului“ catolic din Câmpulung în minte: „Acolo se vede un closter (*sic*), a căruia origine este foarte curioasă și mai cu samă foarte interesantă. Acest closter se află zidit pe o stâncă; o scară tăiată în piatră duce până sus. Capela e făcută d'o singură piatră și poate conținea ca la cincizeci persoane înlăuntrul ei, este însă foarte întunecoasă; în fundul ei se află sfânta icoană

a Maicii Mântuitorului, inegrită de timp, astfel de veche ce este, și care se descoperă printr'un miracul“ (pp. 14-5). Și aici „miracul“.

Semnalează „eclesia foarte antică“ de la Dragoslave, pomenind turnul și inscripția pe clopot, fără a o reproduce (p. 17). La Rucăr amintește trecerea Ungurilor în ajutorul lui Radu de la Afumați (pp. 17-8).

La „cetatea lui Radu Negru“, „nu se mai văd nici urme, afară din două capele în ruine. Una din ele ținea de ritul ortodox, iar cealaltă de ritul catolic, căci se pretinde că Radu Negru luase de soție o princesă catolică; pe păreții lor se vede un mare număr de inscripții“. I se arată urmele lăsate de copitele calului domnesc și de pasul Domnului însuși în stânci (pp. 20-1). „Mai de vale de deal se află o pictură în formă d'o căpătină de zahăr, ce iea numele de „masa lui Radu-Vodă“. Pe acel loc obișnuia prințul a face ospățuri. Se dă cu socoteală că pe dealul opus există o a doua cetate, care comunica cu cea d'întăiu printr'un pod făcut din piei de bivoli. În mijlocu-i era lăsată o gaură sau gură prin care se scotea apa din Dâmbovița spre a întâmpina trebuințele garnizoanei în timpul de incunjurare“ (p. 21).

Se descrie frumoasa incunjurime a mănăstirii Flămânda, lângă Mătau (p. 22) ¹.

La Pitești, unde autorul crede că află ca locuitori, în cea mai mare parte, „Bulgari, Sârbi și Greci Macedoni, plus Evrei cu două havre“, se văd urmele focului din 1847. Și o frumoasă temniță (pp. 28-9).

La Curtea-de-Argeș i se vorbește de mormântul lui „Radu Negru“. Admiră zidirea lui Neagoe Basarab. „Templul este

¹ Pe larg, pp. 23-4, despre costum. În legătură cu el se spune că, la câmp, în loc de „horă“, se zice: „govie“; p. 24. A se pune la masă e „refenea“; *ibid*.

superb; stâlpii, coloanele, parchetul (*sic*) sânt toate de marmură. Bolta (*sic*) este încărcată de deseme și de flori sculptate, precum și zidurile de din afară. Icoanele sânt ornate cu pietre prețioase și incrustate cu aur. Lampe de aur și de argint, sculptate, atârnă de boltă și arde neincetat. În fine toată mănăstirea este un adevărat cap d'operă, atât prin avuția, cât și prin delicateța și fineța ornamentelor ei, și poate că surpasă (*sic*) cu mult prin magnificența artei pe multe din eclesiile renumite din Italia, pentru construirea lor. Această mănăstire este vizitată de mulți străini și de către mai toată nobilimea țării" (pp. 29-30).

La Stănișoara, „subterane secrete”. Femeile sânt oprite printr'un farmec de a ajunge acolo. Cotmeana e notată fără descripție (pp. 30-1).

La Râmnicul Vâlci, urmele focului din 1847. Episcopia, făcută de episcopul Calinic, fost stareț la Cernica, e nouă; pictura, de Tătărescu (pp. 32-3). La Cetățuia, „odată exista pe acest deal o cetate ce corespundea cu alta asemenea pusă pe malul Oltului” (p. 23). Și aici, exacte amintiri istorice. La Ostrov i se pare că a fost inscripția „populo sergidaviensi”.

La Cozia, „campanela este minunată în structura ei și se dă cu socoteala că ar fi un turn vechiu ce dată încă din timpul Romanilor. Era ocolită cu țării ce se dărimară în parte spre a face loc unor ziduri moderne, ce stau neisprăvite. În curte se admiră o fântână săpată de diverse deseme și foarte antică” (p. 30). Toate, lucruri dispărute. „Nu departe de mănăstire, între munți, se află Puturoasa, cunoscută sub numele de Visteriile lui Mircea-Vodă și unde acest prinț înălțase o cetate de apărare, în care se păstrau avuțiile Statului” (p. 36).

„Mai înainte d'a ajunge la Olănești, întâmpină cineva ruinele de la Pribagă, așezate pe un înalt deal, din sus de satul de la Arhanghel. Aceste ruine sânt încă bine conservate, și se spune c'a fost locuința unui prinț pribegit, dar care, nu se știe”; *ibid*.

În treacăt, „troianul”; p. 37.

La Mănăstirea dintr'un lemn, legenda fundației; p. 38.

Se laudă forma, refăcută, a caselor stăreției de la Bistrița și picturile din biserică

ale lui Tătărescu. Și Arnota i se arată „prefăcută după stilul modern”; p. 39.

Puțină înțelegere pentru Hurezi; pp. 39-40.

În cale de la Râmnic spre Craiova, „dealul cărămizilor”, „numit astfel de către țărani din cauza mulțimii de cărămizi ce se află într'acolo și a zidurilor groase ce-l incunjură”; p. 40. Vede în aceste ruine o cetate romană. „Cărămizile... sânt de o lungime ca de trei palme pe o lățime de $\frac{1}{2}$, din care unele sânt și țifrate. Zidurile sânt iară foarte groase și astfel de tare cimentate, încât este cu neputință la unele locuri de a le deslipi din clădirea lor. Tărâmul este acoperit de ruine, și însemnăram și acelea ale unui apăduct. Alătura se mai află și un alt deal, numit Dealul Războaielor. Ruinele acestea sânt cunoscute de locuitorii învecinați sub numele de Cetatea Urișilor”; p. 43.

La Slăvitești Pitarului, în curte, „se văd urmele unei turle în care se închise Drăghici Slăvitescu și susținu oarecare timp o luptă înviersunată în contra unei cete numeroase de Turci, precum și, alătura, o biserică foarte veche, ale cărora (*sic*) zidurile din față se văd ciuruite de gloanțe și de darapuri (*sic*)... Această [turlă] avea o ușă de intrare făcută din lespezi de piatră¹.”

La Urșani, casa boierului Urșanu; pp. 43-4.

Mănăstirea Șerbănești, cu „arhivi istorice” și amintiri. Movile pe câmp arată locul unei lupte din secolul al XVI-lea.

La Străjești, inscripția din 1601 a lui Stroe Buzescu; p. 44. Tot Buzestii și la Mamul, cu schit bine ținut, dar puțin vizitat, a cărui fundație se descrie; pp. 44-5.

Mențiunea Polovraciului; p. 45.

Tismana, cu pagina ei de cronică, și atât; p. 47².

La Tatomirești-Filiaș, casa boierului Filășanu, a cărui familie va fi dat numele cel nou. „Biseriță frumoasă”; p. 50³.

La Craiova. picturile lui Leca la vechea Precistă, — dispărute; p. 52. Se menționează, „în centrul orașului marile ruine numite Hanul Nemților”; *ibid*. „Într'o mică stradă locuită de Evrei leșești se găsește încă

¹ În drum, descrierea paparudei, cu versuri; pp. 42-3.

² Datini la munți; pp. 48-9. Ospătarea de „cumetrenie”, „fratele mirelui”, etc. Asămănarea ar fi perfectă cu ce știe autorul din a sa Bretanie.

³ Descrierea clăcii; pp. 50-1.

turnuri, beciuri, ziduri d'o grosime extraordinară." La poartă, „o inscripțiune latină nedescifrabilă și cercetată de d. Maiorescu, ex-inspector Liceului din Craiova"; p. 53. Se descrie în margene palatul lui Bibescu, în mijlocul parcului; p. 53.

„Eleganta mănăstire de la Bucovăț¹... cu întinse curți și cu minunate grădini. Apartamentele sânt spațioase, bine aerisite și foarte ornate. Templul este mic, d'o arhitectură modernă, dară înavuțit cu icoane, sculpturi și poleieli bine lucrate"; p. 53².

Sadova, „cu ruine antici", și mănăstirea. „Cercându-se pământul, se găsește multe mici monede de argint, pietre antici, și chiar s'au și aflat inscripțiune și vase funerare (urne)"; *ibid.*

Pe podul făcut supt Bibescu de inginerul Balzano, spre Slatina (1846), cu mențiunea școlii și bisericii lui Ionașcu.

Se dă istoria Bucureștilor după focul din 1847 și teama „lovirii de căluș". Pe Podul Mogoșoaii, „palatul prințului Grigore

Ghica, cu eleganți portici, ornați de sculpturi"; p. 60. Nicio descriere de biserică.

La Târgoviște, tot așa. Numai fapte istorice se pomenesc la Dealu.

La Buzău autorul își amintește petrecerea acolo la 1838 a primelor serbători de Crăciun în țară; p. 70. Cu acest prilej, se prezintă pitoresc obiceiurile.

Simpla mențiune a mănăstirii de la Râmnicul Sărat. La Focșani, cele două mănăstiri „mărețe", Sf. Ioan și Precista; în județ, mănăstirile Poiana Mărului și Dălhăuții; p. 72. Firește, nimic la noua Brăilă.

Cu un „ceauș neguțătoresc" la Călărași. În drum, la Piua Petrei (și aici „Pietrei"), ruine; p. 76. Drumul, „viatoria", se urmează apoi pe Dunăre până la Severin¹.

Mențiunea sapăturilor de la Antina și Reșca; p. 84; a descoperirilor de la Celeiu, cu troianul; p. 85. Dar și amintirile mănăstirii Brâncoveni; pp. 84-5. Nimic la Baia de Aramă, cu care se încheie descripția.

¹ Cel nou.

² Danțul călușarilor; pp. 54-5.

¹ Descrierea bordeielor; p. 82. Unele cu „mai multe odăi curate, luminoase, pardosite, ce sânt proprietatea sau închiriate de neguțători, de ofițeri", din lipsa lemnăriei. Port popular; pp. 82-3.